

Islinge udde

Bakgrund

Islinge udde tycks ha varit obebyggd fram till 1920-talet frånsett "Gamla Sjöstugan" (Islinge udde 11). Udden ägdes då av Rörstrands porslinsfabriker som hade haft planer på att starta tillverkning på Lidingö, vilket inte förverkligades. Under 1920-talet försåldes tomter, bland annat till arkitekten Jacob Gate som ritade inte mindre än åtta villor. Eventuellt var villorna till familj och vänner. Bebyggelsen tillkom främst mellan 1925 och 1935. Detta medför att området har en mycket homogen karaktär. Gate hade för övrigt själv sin bostad på Islinge udde 3. Vid ungefär samma tid som villorna uppfördes tillkom även Torsviks fyrplats längst i söder. Den tidstypiska lilla AGA-fyren är nedsläckt sedan länge, byggnaden tillhör Lidingö stad. 1960 kompletterades villabebyggelsen med en då mycket modern kontorsbyggnad mot sjösidan. På 1990-talet har en för den tidsperioden typisk villa uppförts i söder i anslutning till den äldre villabebyggelsen.

Beskrivning av området

Islinge udde ligger i dag lite avskild strax norr om Lidingöbron och Torsvikshöjden. De sentida trafiklederna och gatudragningarna med Islinge Hamnväg och Norra Kungsvägen har klippt av kontakten mellan udden och landet innanför.

Beskrivning av bebyggelsen

Bebyggelsen på Islinge udde bildar en väl sammanhållen enklav. Villorna är tätt samlade på en klippudde som sticker ut i Lilla Värtan. Skalan är intim och bebyggelsen är väl anpassad till den klippiga terrängen. För sig, innanför vattenbrynet längst i söder, står den lilla vitmålade Torsviks fyr, troligen också den

från 1920-talet (Lidingö 7:71). Villabebyggelsen tillkom mellan 1925 och 1935. Bebyggelsen är grupperad kring Grenstogens två armar i den branta klippsluttningen. Gamla sjöstugan (Islinge udde 11), som var ett litet bostadshus från 1800-talet, byggdes om och gavs 1920-talsutformning.

Islinge udde 11. Gamla Sjöstugan lär från början ha varit en liten timrad stuga på udden. År 1925 om- och tillbyggdes stugan till villa, med Jacob Gate som arkitekt.

De många 1920-talspräglade villor som här uppfördes är oftast i en våning med vind, ibland med källare under. Några villor uppfördes i två fulla våningsplan. Flera har rektangulär plan, några har kvadratisk. Några villor var redan från början tvådelade eller vinkelbyggda.

Samtliga villor i området är uppförda i tidstypisk 1920-talsklassicism. Detta uttrycks framför allt i de slätputsade fasaderna med milda färger, spröjsade tvåluftsfönster med sex rutor, fönsterluckor och klassicerande listverk. Flera av villorna har entrépartier med uttalat klassicerande drag, exempelvis med kornischer och kolonner. Brutet eller lätt valmat tak med tegel kännetecknar 20-tals klassicismens formspråk. Gates egna villa, Islinge Udde 5, är ett tydligt exempel på den här tidens formspråk.

Islinge udde 3. Jacob Gate ritade denna villa som sin privata bostad 1925.

De har bland annat stram putsarkitektur och balustradkrönta papptäckta platta tak med sirliga kopparräcken. Islinge udde 4 från 1930 är ett utmärkt exempel på detta. Särpräglad är Islinge udde 6 från 1925 med sin väl avvägda kombination av italiensk och fransk klassicism.

Islinge udde 4. Jacob Gate är arkitekt till denna villa som byggdes 1930. Villan har en egen profil bland uddens 1920-talsvillor genom sin större volym och starka koppling till italiensk klassicism.

Islinge udde 6. Släta putsfasader i ljusa färger, listverk och entréportiker i klassicism karaktäriserar i regel de 1920-talspräglade villorna.

Den byggnad som främst skiljer ut sig ur det bebyggelsemönstret är den modernistiska kontorsbyggnad i tegel som uppfördes i norr 1960 (Islinge udde 9). Den samspelar väl med den lågmälda och väl gestaltade 1920-talsmiljön. Byggnaden har givits en mycket god terränganpassning och det eleganta modernistiska formspråket harmoniserar med de äldre husen.

Bebyggelse längs Grenstigen. Till vänster Islinge udde 5 från 1928, till höger den modernistiska kontorsbyggnaden Islinge udde 9 från 1960.

Även den vinkelbyggda villan i söder som byggdes 1995 nära Gamla sjöstugan har ett eget arkitektoniskt uttryck (Islinge udde 10). Det är en stor vinkelbyggd 1990-tals trävilla i grått, som dock i stort underordnar sig områdets prägel av 1920-tal.

Uppvuxna höga lövträd kännetecknar flera tomter, som ofta är naturpräglade villatomter med berg i dagen. Trappor och kraftiga murade terrassmurar är

karaktäristiska inslag i den starkt kuperade sjösluttningen. Ljusputsade relativt låga murar omgärdar flera tomter. Tilläggsplats med gjuten båtbygga finns längst ner mot sundet på udden. Sjötomter har ofta egna bryggor.

Sammanfattande värdering

Islinge udde utgör en särskilt värdefull kulturmiljö. Islinge udde har en enhetlig 1920-talsprägel som i stort sett är intakt. Området har huvudsakligen tillkommit under en begränsad tidsperiod. Det är mycket väl gestaltat och landskapsanpassat. Villabebyggelsen är tidstypiskt utformad. Eftersom framför allt en enda arkitekt varit verksam, Jacob J:son Gate, speglar området dennes variation och formuttryck som arkitekt. I stort sett alla villor är exteriört välbevarade i mer eller mindre autentiskt skick sedan 1920-talet. De enstaka senare tillägg av bebyggelse som gjorts i området har ofta ett stort egenvärde och kontrasterar på ett positivt sätt mot den ursprungliga 1920-talskaraktären. Fyrplatsen tillför kulturmiljön betydelsefulla och starkt karaktärsskapande värden. Byggnader, rumsbildande murar och stora karaktärsträd samspelar till en säregen, tydligt avgränsad och spännande bebyggelsemiljö där många kulturvärden samverkar.

Karaktärsdrag

- Mycket god landskapsanpassning till den kuperade kustnära skärgårdsterrängen.
- Tilläggsplats med större bygga.
- Tomternas små båtbyggor.
- Naturpräglade villatomter i klippkustterräng.
- Väl sammanhållen bebyggelse uppförd av arkitekt Jacob Gate, 1920-talsklassicistiskt anslag dominerar samtliga villor.
- Villorna bevarar till stor del ursprunglig exteriör samt byggnadsvolym.
- Den karaktärsfulla Torsviks fyr i vit plåt och fackverk från ca 1920-tal.
- Välbevarad modernistisk kontorsbyggnad, Islinge udde 9, i gult tegel med mycket hög grad av ursprunglighet.

Råd och riktlinjer

Förutom vad som anges i Lidingös kulturmiljöprogram Del 1 gällande vård och underhåll av byggnader ges följande råd:

- Befintlig planstruktur från 1920-talet avseende byggnadernas placering på tomten, volymverkan och fasadmaterial bör värnas.
- Äldre bevarade tomter bör inte styckas av.
- Byggnadernas ursprungliga arkitektoniska uttryck bör bevaras och underhållas med traditionella material och metoder. Äldre byggnadsdetaljer bör värnas, exempelvis fönster och dörrar i originalutförande.
- Tidstypisk färgsättning bör vara vägledande vid ommålning.

- Eventuella komplementbyggnader bör anpassas till huvudbyggnaden och placeras så att de inte påverkar helheten.
- Välbevarade trädgårdar med en gestaltning som knyter an till bebyggelsens äldre karaktär bör bevaras, t. ex. växtlighet, staket/murar och grusade/stenbelagda gångar. Äldre träd bör inte fällas om det inte är nödvändigt av naturvårdsskäl.
- Markarbeten i form av sprängning, fyllning och schaktning bör undvikas.
- Miljön som helhet är känslig för förändringar och antikvarisk sakkunnig bör medverka vid ändringar som påverkar det kulturhistoriska värdet.